

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисть, Редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տ է Լ է ֆ օ ն № 253.

Պարագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերէն).

Յայտարարութիւնը ընդունւում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր ըստին 2 կոպեկ.
Տ է Լ է ֆ օ ն № 253.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հնագիտական ընկերութիւնը Կովկասում.—
Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ներքին գործերի պ.
մինիստրի չընթերցականը պ.պ. նահանգապետ-
ներին, քաղաքապետներին եւ օրէր-պոլիցի-
մէյստերներին 1901 թիւ մարտի 12-ից. Կարա-
Մուրզայի կօնցէրը. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱ-
ՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից.
Նամակ Ֆրանսիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵ-
ՐԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՎԿԱՍ-
ՍՈՒՄ

Մենք հաղորդել էինք, որ Թիֆլիսում
է գտնուում կին-հնազանդ կոմսուհի Ուլա-
րովա Կոմսուհին հետաքրքրութեամբ է
վերաբերվում դէպի մեր երկրի հնազանդ-
ական հետազոտութիւնները եւ մեծ նշանա-
կութիւն է տալիս այդ հետազոտութիւն-
ների կանօնաւոր կազմակերպութեան խն-
դրին: Այդ պատճառով նա մեծ համակ-
րութեամբ վերաբերվեց դէպի հնագիտա-
կան ընկերութեան հիմնարկութեան ա-
ռաջարկը Թիֆլիսում, որը հանդէս եկաւ
յարգելի տիկնոջ Թիֆլիս գալու օրից:

Վաղը, մարտի 21-ին, երեկոյան, կոմ-
սուհի Ուլարովայի ներկայութեամբ, Թիֆ-
լիսի հասարակական ընկերացարանի դահ-
լիւում տեղի կունենայ մի նախապատ-
րաստական ժողով խորհրդակցելու այդ
ընկերութեան կազմակերպութեան մասին:
Մի քանի օր արանից առաջ նոյնպէս տեղի
է ունեցել մասնաւոր խորհրդակցութիւն
նոյն հարցի մասին եւ այդպիսով խնդիրը
մի որոշ աստիճան մշակվել է արդէն եւ
թեթեւացել վաղվայ ժողովի գործը:

Հնագիտական ընկերութիւնը կարելի
է կազմել երկու տեսակ. կամ բոլորովին
խնդրաւոր, յատուկ կովկասեան անունով,
կամ իբրեւ Ճիւղ Մօսկվայի կենտրոնական
հնազանդական ընկերութեան: Խնդրաւոր
ընկերութիւն կազմելու անկասկած ունի իր
շատ լաւ կողմերը, որովհետեւ նրան կարելի
է բոլորովին յարմարեցնել տեղական առ-
ւանձնախառնութիւններին եւ պահանջնե-
րին, բայց մի եւ նոյն ժամանակ նրա իրա-
գործումը շատ ժամանակ կը պահանջէր
եւ կարող էր հանգիստ մի շարք ձեւական
արգելքներ: Մինչդեռ, եթէ այդ ընկե-
րութիւնը բացվի, իբրեւ կենտրոնական
ընկերութեան մի յատուկ Ճիւղ, նա
կարող կը լինէր շատ շուտ բացվել, ո-
րովհետեւ կենտրոնական ընկերութիւնը
իրաւունք ունի Ճիւղեր բանալ ըստ իր
բարեհայեցողութեան: Կենտրոնական ընկե-
րութիւնը ունի մեծ արտօնութիւններ եւ իր
Ճիւղերին տալիս է գործերու ազատու-
թիւն: Ընկերութեան կանօնադրութիւնը
ոչ մի արգելք չի դնի տեղական Ճիւղի ին-
ակատար զարգացման, իսկ ժամանակով
կարող է համապատասխան բարեփոխու-
թիւններ մտցնել կանօնադրութեան որոշ
կետերում:

Ներկայումս այդ երկրորդ ծանապարհը
աւելի գործնական է եւ նպատակայար-
մար: Եւ լաւ կը լինէր, եթէ վաղվայ ժո-
ղովը կարողանար սկիզբ դնել Կովկասի հա-
մար անհրաժեշտ այդ հիմնարկութեան:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԳՐԻԳՐԻ Պ. ՄԻՆԻՍՏՐԻ ՇՐՋԱՆԵ-
ՐԱԿԱՆԸ Պ. Պ. ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏՆԵՐԻՆ, ՔԱՂԱ-
ՔԱՊԵՏՆԵՐԻՆ ԵՒ ՕՐԵՐ-ՊՈԼԻՑԻՅԻՑՆԵՐԻ
ՆԵՐՔԻՆ 1901 թիւ ՄԱՐՏԻ 12-ից

Անցեալ փետրվար ամսի վերջում եւ այս
մարտ ամսի առաջին թիւերին հասարակական
կարգը եւ խաղաղութիւնը կայրութեան մի
քանի քաղաքներում մի քանի անգամ խան-
գարվեցին փողոցային անկարգութիւններով:

Այդ անկարգութիւնների ընթացքի մասին
ներքին գործերի մինիստրութեանը ներկայաց-
րած տեղեկութիւններից եւ տեսայ, որ թէեւ
տեղական իշխանութիւնների կողմից ձեռք էին
առնվում համապատասխան համարված միջոց-
ներ անկարգութիւնների դէմ, սակայն շատ
դէպքերում ոստիկանութեան կարգադրութիւն-
ները հազիւ թէ կարողանան ճանաչվել կատա-
րելագոյն համապատասխան այն արագութեամբ
եւ վճռականութեամբ, որոնք անպայման ան-
հրաժեշտ են ծագած անկարգութիւնները ան-
յապաղ ճնշելու եւ խանգարված կարգն ու
հասարակական խաղաղութիւնը վերականգնե-
լու համար: Բացի դրանից իմ ուշադրութիւն
է դրաւում իր վրա եւ այն հանգամանքը, որ
ոստիկանական իշխանութիւնները, ըստ երեւոյ-
թիւն, բաւականաչափ չեն իւրացրել այն գի-
տակցութիւնը, թէ ոստիկանական մարմինները
հաւաստարկւած, եթէ ոչ աւելի մեծ չափով,
պարտաւոր են միջոցներ որոնել ոչ միայն օ-
րէնքի մամն տեսակ խանգարումը բաւաւորու-
այլ մասնաւոր նրանց առաջը վաղորդ առնե-
լու համար: Փողոցային անկարգութիւնների
դէպքերում ոստիկանական մարմինների կողմից
ձեռնարկված նախազգուշութեան այս երկրորդ
տեսակ միջոցները առանձնապէս անհրաժեշտ
են, որովհետեւ ժամանակին ձեռնարկված են
կանօնաւորապէս գործադրված միջոցները ցան-
կալի են դառնում հէնց այն ժամանակ, երբ
ամբողջ միայն նոր է արժու ժողովվել ան-
կարգութիւնների տեղը, որոնց զարգացումն
եւ ընդարձակվելուն կարելի է սահման դնել
հէնց խանգարութիւնների սկզբում:

Դժբախտաբար, մի քանի դէպքերում հարկ
կազմ կարգադրութիւնների բացակայութիւնը
նկատել եւս գլխաւորապէս անկարգութիւն-
ների այս սկզբնական, նախապատրաստական
չըլանում, եւ այս հանգամանքը, ի հարկէ, ան-
հրաժեշտ է դարձնում զիմեղ յուրջ միջոցների
ամբողջ խայտառակ արաքները դադարեցնելու
համար, այն ինչ ամբողջ նոյն իսկ համախո-
րումից, թերեւս, կարելի էր խուսափել նախա-
զգուշութեան միջոցներով: Եւ չեմ կարող չը
միշտ նոյնպէս եւ իշխանութիւնների դադար-
կոտութիւնը համապատասխան կերպով գոր-
ծադրելու, ոստիկանական խմբի եւ զօրքեր
բերել առկուց յետոյ, իրանց ձեռքում եղած
միջոցները, որոնք բաւական էին անկարգու-
թիւնները ճնշելու համար: Այսպէս, մի դէպ-
քում ոստիկանութիւնը, մի քանի ժամ առաջ
այն րօպէէր, երբ վաղորդ պարտաւորված ցոյ-
ցը դարձաւ փողոցային անկարգութիւն, ըստ
երեւոյթի, նկատել էր արդէն, որ անկարգու-
թիւններ անելու նպատակ ունեցող անձինք
ուղևորվում են իրանց ընտանի տեղը. ուշադ-
րութիւն էր դարձնում իր վրա եւ այն, որ բա-
ցի առաջինը ընտրված տեղը անմիջապէս ժո-
ղոված անձերից, շատերը նշանաւոր խմբերով
հաւաքվում էին ծոտ տեղերում եւ ապաստոյա-
կան դիրք բռնում: Բայց չը նայելով արան, հա-
մախոմման առաջին առնելու միջոցներ չը ձեռ-
նարկվեցին եւ ոստիկանական մարմինների գոր-
ծունեութիւնը իրօք երեւաց այն ժամանակ
միայն, երբ հաւաքվածները կարողացան միա-
նալ եւ կազմել մի քանի հարկեր մարդուց
բաղկացած ամբոյն, որ հրաժարվեց կատարել
ցրվելու պահանջը: Մի ուրիշ դէպքում փողո-
ցային անկարգութիւնը, որ սկսվել էր ցերեկով
ծոտ հարկեր յիստն մարդու մասնակցութեամբ,
հետզհետեւ աճելով, նոյն օրվայ երեկոյան դէմ
ընդունեց յուրջ չափեր մասնակցողների թիւ
վերաբերմամբ, որոնց ցրվելու համար հարկ ե-
ղաւ գործեր կազմել: Այն ինչ անյապաղ ներ-
գործութիւնը հաւաքվող ամբոյնի վրա եւ ար-
գելը հասարակութեան ժողովման դէմ, հա-
ւանականօրէն, բաւական կը լինէին, որ թոյլ
չը տրվէր կանչելու մեծ համախմբում: Իսկ
զուրկութիւններ անելու, պէտք է առաջուց ստա-
յալիք է նոյնպէս մի դէպք, երբ ոստիկանա-
կան պաշտօնեաները, նկատելով աստիճանա-
կան ժողովում անձինք անձինք, որոնք ան-
կասկած խմբվում էին որոշ տեղում անմիջապա-
րելի նպատակներով, մի ժամից աւելի, ըստ

երեւոյթի, բաւականանում էին միայն թոյլ կեր-
համոզելով եւ ձեռնառնելով էին լինում հե-
ռացնելու խռովարար ամբոյնը անկարգու-
թիւնների տեղից բաւական երկար ժամանակից
յետոյ: Ժամանակին ձեռնարկված միջոցների
բացակայութեամբ եւս միևնույն այն փաս-
տը, որ մի դէպքում հնարաւորութիւն տրվեց
ամբոյնի հաւաքվել անկարգութիւնների մաս-
նակցելու համար կայանաւորված անձերի ժա-
մանակաւոր բանտարկութեան տեղի մօտ, եւ
մինչեւ անգամ բանակցութիւնների մէջ ժամն
կայանաւորվածների հետ վերջապէս շատ ան-
գամ ոստիկանական պաշտօնեաները, փոխա-
նակ թոյլ չը տարու փողոցներում ժողովվել,
սկսել են ցրվել աղմկարարներին այն ժա-
մանակ միայն, երբ արդէն նրանք հաւաքվե-
ն եւ կազմել աւելի կամ պակաս չափով նշա-
նաւոր համախմբումներ, որոնք մինչեւ այդ ժա-
մանակ անպատիժ չըլուծ էին փողոցներում
աղմուկ-աղաղակով ու երգերով, գրաւելով հե-
տաքերով ժողովների եւ այլ անգործ մարդկանց
բազմութիւն:

Հասարակական կարգի եւ խաղաղութեան
պահպանումը, աղմկալի եւ անկարգ համախմ-
բումների արգելումը եւ արանց համար համա-
պատասխան միջոցների դիմումը կազմում են
ոստիկանութեան անմիջապէս պարտականու-
թիւնը, իսկ նահանգապետներին, քաղաքապետ-
ներին եւ օրէր-պոլիցիմէյստերներին վրա օրէնքը
պարտաւորութիւն է դնում ձեռք առնել, քա-
կիներ մէջ անկարգութիւններ ծագելու դէպ-
քում, բոլոր կարեւոր, ամենազուրկ եւ ամենա-
յարմար միջոցները այդ անկարգութիւնները
դադարեցնելու, մտրուածներին խեղճի բերելու
եւ անհաղանդներին ճնշելու համար: Սրա հա-
մար նրանք կարող են պահանջել զօրքերի
նախկինութիւնը եւ անհրաժեշտութեան դէպ-
քում ուժով եւ խստութեամբ վերջ դնել
խառնաշփոթութիւններին:

Հնարաւոր չը համարելով տալ որ եւ է մեր-
ձաւոր ցուցում անկարգութիւնները դադարեց-
նելու եղանակների մասին, որովհետեւ այդ
եղանակները մի կողմից ցոյց են տուած օրէն-
քով, իսկ միւս կողմից, երբ պէտք է լինում
ընտրութիւն անել նրանց գործադրելիս, յաճախ
կայանում են պատահական հանգամանքներից եւ
տեղին ու ժամանակին վերաբերեալ պայման-
ներից, եւս այսուամենայնիւ, օրէնքով ինձ վրա
դրած պարտաւորութեան զօրութեամբ պահ-
պանելու ներքին ապահովութիւնը պետութեան
մէջ, անհրաժեշտ եւ համարում տալ պ. պ. նա-
հանգապետներին, քաղաքապետներին եւ օրէր-
պոլիցիմէյստերներին հետեւեալ ղեկավարող
սկզբունքները այն միջոցների մասին, որ եւս
համարում եմ ամենից աւելի նպատակաւորմար
անկարգութիւններ ծագելու դէպքում:

Համապատասխան այն մօմէնտներին, որոնց
վրա կարող է բաժանված լինել մի որ եւ է
անցը, նրա վերաբերմամբ ձեռնարկված միջոց-
ները պէտք է վերաբերվեն. 1) անկարգութիւն-
ների ծագման առաջին առնելուն, 2) ծագած ան-
կարգութիւնը դադարեցնելուն եւ 3) խանգար-
ված կարգը վերահաստատելուն:

Դիմելով առաջին կարգի միջոցների քննու-
թեան, եւ ամենից առաջ ցանկալի կը համա-
րէի, որ տեղական նահանգական բարձր իշխա-
նութիւնները հոգ տանեն գտնելու համապա-
տասխան եղանակներ նրա համար, որ, ըստ
կարելոյն, առաջուց տեղեկ էին մասնակցող
անկարգութիւններին: Այս նպատակով պէտք
է առանձին ուշադրութիւն դարձնել ոստիկա-
նական պաշտօնեաների զիտողական գործու-
նեութեան վրա: Ոստիկանութիւնը, ուշադրու-
թեամբ դիտելով աղաղանակութեան այն տար-
րերը, որոնք որոշ տեղի եւ ժամանակի պայ-
մաններում ամենից աւելի հաղված են անկար-
գութիւններ անելու, պէտք է առաջուց ստա-
յալ գէթ մի քանի ցուցումներ անկարգութեան
նախապատրաստման մասին այս կամ այն ձե-
ւով: Այս տեսակ ցուցումներ կամ տեղեկու-
թիւններ ստանալուց յետոյ ժողովրդի անսո-
վոր համախմբման մասին որ եւ է տեղում

հարկաւոր է, առանց յետաձգութեան, ուժե-
ղացնել տեղական ոստիկանական ոյժերը, ո-
րոնց զինաւոր պարտաւորութիւնը սկզբում
պէտք է լինի միջոցներ ձեռք առնել թոյլ չը
տալու հասարակութեան խմբվել եւ արգելելու
այն անձերին, որոնք մտադրվում են անկար-
գութիւններ առաջացնել, միանալ եւ կազմել
աւելի կամ պակաս չափով նշանաւոր ամբոյն:
Սրա համար ոստիկանական պաշտօնեաները
պարտաւոր են հէնց այդ ժամանակ ամենայն
աշխարհութեամբ հսկել մի քանի հոգուց բաղ-
կացած խմբերի եւ անցողիների այնպիսի հա-
ւաքման վրա փողոցում կամ մայրքի վրա,
որ առաջ չէ գալիս որ եւ է հիմնաւոր պատ-
ճառից: Նկատելով այդ տեսակ երեւոյթ, ոս-
տիկանական պաշտօնեաները պէտք անյա-
պաղ պահանջ յայտնեն ցրվելու, եւ առանց
կանգ առնելու շարունակել իրանց ճանապարհը,
եւ չը խանգարելու ուրիշների ազատ անց ու
զարձը: Այս պահանջը պէտք է յայտնվի քաղա-
քապետի, քայց անուշառ հեղինակաւոր ձեւով
եւ անխտիր բոլոր անձերին, չը նայելով նրանց
կոչման ու գիրքին, յիշելով որ բոլորն էլ պար-
տական են առանց հակառակութեան հնազանդ-
վել ոստիկանութեան օրինաւոր պահանջնե-
րին: Այս պահանջին չը հնազանդվողն ոստի-
կանական պաշտօնեան պէտք է յիշեցնել անհա-
ղանդութեան հետեւանքները, իսկ յամառու-
թեան դէպքում, պէտք է ձերբակալել եւ ու-
ղարկել մօտակայ ոստիկանատունը արձանագրու-
թիւն կազմելու եւ օրինական պատասխանատ-
ւութեան ենթարկելու համար: Այն պղերում,
որ գործադրվում է ուժեղացրած պաշտպա-
նութեան կանօնադրութիւնը, այդպիսի անձինք
պէտք է ենթարկվեն պատժի՝ վարչական կար-
գով, որի համար պէտք է ամէն տեղ ժամանա-
կին հրատարակվեն, յիշված կանօնադրութեան
15-րդ եւ 16-րորդ յօդուածների համաձայն,
համապատասխան պարտաւորակաւոր անձինք
փողոցային ժողովներին եւ համախմբումների
արգելման մասին:

Եթէ, սակայն, չը նայելով բոլոր ձեռք առած
միջոցներին, անկարգութիւններ առաջացնել
իրանց նպատակ դրած անձինք կը սկսեն կարգը
եւ հասարակական հանգստութիւնը խանգարող
գործողութիւններ, այսինքն կը խմբվեն, չը
կամենալով ցրվել, կը սկսեն աղմուկ հանել,
աղաղակել, ձուներ արտառանել, փորձեր կանեն
դիմադրութիւն ցոյց տալ ոստիկանութեան կար-
գադրութիւններին այս կամ անձին բռնելու
դէպքում եւ այլն, այն ժամանակ վարչակարգ
եւ ոստիկանական պաշտօնեաների վրա պարտաւո-
րութիւն է դրվում անյապաղ ամենակտրական
միջոցներ գործ դնել անկարգութիւնը դադա-
րեցնելու համար, նոյնպէս էլ հեռացնել այդ ան-
կարգութիւնների տեղից հետաքրքրվող հասարա-
կութիւնը, որի ներկայութիւնը յաճախ նշանաւոր
չափով ջլատում է ոստիկանական պաշտօնեա-
ների գործունեութիւնը, նրանց ուշադրութիւնը
հեռացնելով գլխաւորապէս նպատակին հասնե-
լուց եւ հարկադրելով նրանց իրանց ժամանակի
եւ միջոցների մի մասը նուրիկ երկրորդական
խնդիրներին: Մի եւ նոյն ժամանակ անպայման
անհրաժեշտ է մասնացոյց արած կարգադրու-
թիւններին վերին աստիճանի եռանդուն բնա-
ւորութիւն տալ, որպէս զի արագ եւ յամառ
գործունեութեան եղանակով կարելի լինի ստի-
պել անկարգութիւն անող անձերին իսկոյն եւ
եթ չըլլել եւ մաքրել անցըր տեղեր Արագ գոր-
ծելու, եռանդի եւ յամառութեան բացակայու-
թիւնը ոստիկանութեան պաշտօնեաների կողմից
անկարգութեան սկսվելու հէնց առաջին վայր-
կեանում անկասկած պատճառ է դառնում նրա
ստիճանաբար զարգացումն եւ ապա անհրա-
ժեշտ է դառնում ծայրայեղ միջոցների գործադ-
րութիւնը: Այդ վարչակաւոր ոստիկանութեան բո-
լոր պաշտօնեաները պէտք է համակված լինեն
միայն մէկ նպատակով՝ ամեն միջոցներով կարգը
արագութեամբ վերականգնել եւ դրա համար
ձեռք առնել բոլոր պատշաճաւոր եղանակները,
կանգ չառնելով խառնութեամբ եւ ուժով գոր-
ծելու անհրաժեշտութեան առաջ:

